

מושג

הגדה המערבית ורצועת עזה כיחידה טריטוריאלית אחת

הגדרה

המושג 'הגדה המערבית ורצועת עזה כיחידה טריטוריאלית אחת' הוא העיקרון לפיו הגדה המערבית ורצועת עזה מהוות ישות מאוחדת אחת מבחינה פוליטית, חוקית, כלכלית וטריטוריאלית. עיקרון זה הפך לאחד מאבני היסוד של התהליך המדיני בין ישראל והפלסטינים.

רקע היסטורי

ביולי 1922, ארגון 'חבר הלאומים' הפקיד בידי בריטניה את "המנדט על פלסטינה". בתקופה זו, "לפלסטין המנדטורית" היו גבולות ברורים והיא הייתה מאוחדת פוליטית. הגדה המערבית ורצועת עזה לא נוצרו עדיין כיחידות טריטוריאליות מובחנות.

בעקבות מלחמת 1948 והסכמי שביתת הנשק בשנת 1949, פלסטין המנדטורית חולקה בין שלוש מדינות. השטח שסובב את העיר עזה נשלט על ידי מצרים והוכר כ"רצועת עזה", בעוד ש"הגדה המערבית" (של נהר הירדן) הפך להיות בשליטת ירדן. מדינת ישראל הוקמה ביניהם.

כך, בין הגדה המערבית ורצועת עזה לא היה קשר פוליטי או פיזי והן היו כפופות לשלטונות המרכזיים בעמאן ובקהיר (בהתאמה). יתרה מכך, לפלסטינים נאסר לעבור משטח אחד למשנהו.

ב-24 באפריל 1950, ירדן ניסתה לספח את הגדה המערבית, אבל סיפוח זה נכשל משום שלא זכה להכרה בינלאומית.¹

מצרים לא סיפחה את רצועת עזה. לכל התושבים הפלסטיניים הונפקו דרכונים פלסטיניים² ומעולם לא הוענקה להם אזרחות מצרית. הגבול בין עזה למצרים נסגר וממשל צבאי הוחל על השטח.

המעמד אחרי מלחמת ששת הימים

בעקבות מלחמת ששת הימים, שתי הטריטוריות אוחדו תחת שלטון משותף (של ישראל) בפעם הראשונה מאז הוכרו כיחידות טריטוריאליות נפרדות. ישראל השתיתה ממשל צבאי על שני האזורים על פי אמנת ז'נבה הרביעית.³ הפלסטינים יכלו לעבור, תחת מגבלות מסוימות, בין הגדה המערבית ועזה.

המעמד אחרי הסכמי קמפ-דיוויד

למרות שלא צוין באופן מפורש, עקרון הגדה המערבית ורצועת עזה כיחידה טריטוריאלית אחת הוזכר גם במסגרת הסכמי קמפ-דיוויד בשנת 1978.⁴ ההסכמים קראו לייסודה של אוטונומיה פלסטינית בגדה המערבית ורצועת עזה.

המעמד אחרי הסכמי אוסלו

¹ הסיפוח נחשב על ידי רבים כלא חוקי וחסר תוקף מבחינת הליגה הערבית ואחרים, והוכר על ידי בריטניה, עיראק, ופקיסטן. כך, מבחינת החוק הבינלאומי, לא היתה מסה קריטית על מנת שהסיפוח יקבל הכרה בין-לאומית. ר' : Benvenisti Eyal, *The International Law of Occupation*, Princeton: Princeton University Press, 1993, p.108.

² חאג' אמין אל-חוסייני הקים את הממשלה הפלסטינית (9/48) בעזה שצומצמה תוך כמה שנים, ללא יותר מאשר ממראית עין של ממשלה על ידי מצרים והליגה הערבית. ר' : Kimmerling, Baruch and Migdal, Joel. *The Palestinian People*, Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 2003, p. 216.

³ אמנת ז'נבה הרביעית מעולם לא הוכרה רשמית על ידי ישראל, אבל ישראל אימצה מעשית את "סעיפיה ההומניטריים". ר' : Benvenisti Eyal, *The International Law of Occupation*, Princeton: Princeton University Press, 1993, p.109.

⁴ הסכמי קמפ-דיוויד מזכירים את הגדה המערבית ועזה כיחידה טריטוריאלית אחת לאורך כל המסמך.

מדינת ישראל הכירה בפעם הראשונה באופן רשמי במעמד המשפטי והפוליטי של הגדה המערבית ורצועת עזה כיחידה טריטוריאלית אחת בהצהרת העקרונות⁵ (9/93) שנחתמה בין ישראל לאש"ף. היא אשררה הצהרה זו בהסכם עזה ויריחו⁶ (5/94) ובהסכם הביניים⁷ (95/9).

כינונו של ממשל פלסטיני אוטונומי בדמות הרשות הפלסטינית ברצועת עזה ובגדה המערבית חיזקה את רעיון היותן יחידה טריטוריאלית אחת.

בשם עיקרון זה, דרשו הפלסטינים 'מעבר בטוח' בין הגדה המערבית ועזה. (ר': המעבר הבטוח). ההסכם לגבי המעבר הבטוח בין הגדה המערבית ורצועת עזה⁸ (10/99) אמור היה לאפשר סידורי מעבר זמניים בין עזה לגדה המערבית, אם כי הוא מעולם לא יושם במלואו.

גורמים רבים בקהילה הבינלאומית אשר היו מעורבים בסכסוך הישראלי-פלסטיני אימצו את הטענה הפלסטינית שמעבר בטוח המאפשר מעבר חופשי של אנשים וסחורות בין הגדה המערבית ורצועת עזה הכרחי לשימורה של אחידות טריטוריאלית וליצירתה של מדינה פלסטינית בת קיימא.⁹

המעמד לאחר ההתנתקות

ההתנתקות (8/05) מעזה יצרה הבחנה במעמד הפוליטי של הגדה המערבית לעומת רצועת עזה עקב: טענתה של ישראל לסיוס אחריותה על עזה; סיוס הנוכחות הצבאית והאזרחית של ישראל; נסיגת ישראל מחלקים מהמעטפת החיצונית; כינונו של גבול בין עזה למצרים; והרחבת הסמכויות ותחום השיפוט של הרשות הפלסטינית בעזה.

הסכם המעברים (11/05) שהיה אמור להסדיר את המעבר אל רצועת עזה וממנה, יושם רק בחלקו. יישום מלא של ההסכם אמור לכלול כינונו של מעבר בטוח, בניית שדה תעופה ונמל ימי, שימור של מעברי גבול פעילים, והמשך יישום אפקטיבי של ההתנהלות במעבר רפיח.

המעמד לאחר השתלטות החמאס על עזה

השתלטות החמאס על עזה (6/07), והמשך שליטתו של פת"ח בגדה יצרו למעשה שתי יחידות טריטוריאליות פוליטיות נפרדות והעמיקו את הפיצול המעשי בין עזה לגדה: עזה בשליטת ממשלה מטעם החמאס והגדה בשליטת ממשלה מטעם אבו מאזן והפתח.

בשלב זה (21/6/07), למרות קיומן של שתי ממשלות, אחת בגדה והאחרת ברצועה, אין לפיצול בין עזה לגדה מעמד רשמי ושתיהן מתיימרות לפעול כממשלת הרש"פ החוקית היחידה.

סוף.

⁵ נספח I, סעיף IV: תחום השיפוט: שני הצדדים רואים בגדה המערבית ורצועת עזה כיחידה טריטוריאלית אחת.

⁶ סעיף XI – "...הסדרים למעבר בטוח לאנשים וכלי תחבורה בין רצועת עזה ואזור יריחו..."

⁷ נספח 1, סעיף I – "מעבר של אנשים, כלי תחבורה וסחורה בין הגדה המערבית ורצועת עזה..."

⁸ לפרוטוקול הנוגע למעבר הבטוח בין הגדה המערבית ורצועת עזה [לחץ כאן](#).

⁹ הבנק העולמי, *Stagnation or Revival? Israeli Disengagement and the Palestinian Economic Prospects*, p.18

למסמך המלא [לחץ כאן](#).